

TOB - - Deuterocanon Bible

TOVİT

TOVİTİN KİTABI

TOVİT

Tov

TOVİTİN

KİTABI

GİRİŞ

«*Tovitin Kitabı*» Aşşur sürgünü dövründə yaşamış mömin İsraili Tovitin və onun oğlu Toviyanın başına gələn əhvalatlardan bəhs edir. Sınaqlardan keçən ata və oğul Allahın yardımını ilə ailə səadəti və uzun ömür əldə edirlər. Kitabda Allaha və ataların öyüdlərinə sadıq qalan insanların xoşbəxtliyə qovuşacağı fikri vurğulanır.

Kitabın məzmunu:

- 1:1–2:14 Tovitin xeyirxah əməlləri
- 3:1–17 Tovitin və Saranın duası
- 4:1–5:3 Tovitin oğlu Toviyaya tapşırığı
- 5:4–6:19 Toviya səfərə çıxır
- 7:1–8:21 Toviya və Sara
- 9:1–10:14 Toviyanın öz evinə qayıtması
- 11:1–12:22 Tovitin şəfa tapması
- 13:1–14:15 Tovitin alqışı və vəsiyyəti

1

¹ Bu, Naftali qəbiləsindən, Asiel nəslindən olan Raquel oğlu Rafael oğlu Qavael oğlu Aduel oğlu Xananiel oğlu Tobiel oğlu Tovitin əhvalatı kitabıdır. ² Tovit Aşşur padşahı Şalmaneserin dövründə Tisbedən sürgünə aparıldı. Tisbe yuxarı Qalileyadakı

Qadeş-Naftalinin sağ tərəfində, Aşşerin yuxarisından qərbə doğru, Xasorun sol tərəfindədir.

Tovit sürgündə

³ Mən Tovit, həyatımın bütün günləri boyu doğru yolla gedib saleh işlər etdim. Ninevaya, Aşşur ölkəsinə mənim kimi sürgün olunan qardaşlarıma və öz xalqıma çox yaxşılıqlar etdim.

⁴ Gəncliyimdə, İsrail ölkəsində yurdumda ikən əcdadım Naftalinin bütün qəbiləsi Davud nəslindən və Yerusəlimdən ayrıldı. Yerusəlim bütün İsrail qəbilələrinin öz qurbanlarını təqdim etməsi üçün seçilmişdi; bu şəhərdə məbəd – Allahın evi tikilmişdi və bütün gələcək nəsillər üçün təqdis edilmişdi. ⁵ Amma bütün qardaşlarım və Naftali qəbiləsi İsrail padşahı Yarovamın Danda düzəltdiyi dana bütünə və bütün Qalileya dağlarında qurban gətirirdi.

⁶ Mən isə tez-tez bayramlar üçün Yerusəlimə gedirdim; bütün İsrail üçün əbədi qoyulmuş qanuna əməl edirdim. Torpağın ilk məhsulu, ondabirlərlə və qoyunların ilk qırxım yunu ilə Yerusəlimə yollanırdım. ⁷ Bunları qurbangah üçün Harun oğulları olan kahinlərə verirdim. Buğdanın, şərəbın, zeytunun, narın, əncirin və başqa meyvələrin ilk məhsullarının ondabirini Yerusəlimdə xidmət edən Levi oğullarına verirdim. Həmçinin altı il müddətində olan gəlirimdən yığdığım ikinci ondabiri götürüb Yerusəlimdə ödədim.

⁸ Gəlirimizin üçüncü ondabirini yetimlərə, dullara və İsraililərlə birlikdə yaşayan yadellilərə verdim; hər üç ildə bunu onlara hədiyyə olaraq verdim. Yemək yeyərkən Musanın buyurduğu qaydalara və atam Tobielin anası Devoranın öyüdlərinə əməl edirdik, çünki atam ölmüşdü və mən yetim qalmışdım. ⁹ Böyüyüb gənc bir oğlan olanda ata nəslindən olan qohumlarımdan Xanna adında bir qadınla evləndim. Bir oğlumuz oldu, onun adını Toviya qoydum.

Tovitin xeyirxah əməlləri

¹⁰ Aşşur ölkəsinə sürgün ediləndə məni Ninevaya sürgünə apardılar. Bütün qardaşlarım və mənim xalqımdan olan adamlar bütperəstlərin yeməyindən yedilər. ¹¹ Amma mən bütperəstlərin

yeməyindən yəmədim. ¹² Çünki bütün ürəyimlə Allahu düşünürdüm. ¹³ Allah-Taala Şalmaneserin gözündə mənə lütf və rəğbət verdi; mən onun yanında tedarükçü vəzifəsinə təyin edildim. ¹⁴ O ölənə qədər mən Midiyaya gedirdim və orada onun üçün tedarük edirdim. Midiya ölkəsində olanda Qavrinin qardaşı Qavaelə on talant gümüş verdim.

¹⁵ Şalmaneser öləndən sonra onun yerinə oğlu Sanxeriv padşah oldu. Artıq Midiyaya gedən yollar təhlükəli olmuşdu. Mən daha Midiyaya gedə bilmirdim. ¹⁶ Şalmaneserin dövründə mən öz soydaşlarıma çoxlu sədəqə verirdim. ¹⁷ Çörəyimi aclara, paltarlarımı çılpaq olanlara verirdim. Ninevanın divarlarından kənara atılan həmvətənlərimin cəsədlərini gördüyüm zaman onları dəfn edirdim.

¹⁸ Göylərin padşahına küfr etdiyinə görə cəzalandırdığım Sanxerivi və Yəhudeyadan məğlubiyyətlə qaçdığı zaman onun öldürdüyü adamları da dəfn etdim. O qəzəblənərək çoxlu sayda İsrailini öldürdü. Mən isə cəsədləri gizli olaraq götürüb dəfn etdim. Sanxeriv cəsədləri axtardı, amma tapmadı. ¹⁹ Ninevalı bir adam onları dəfn etdiyimi gedib padşaha xəbər verdi, onda mən gizləndim. Padşaha söylənənləri və məni öldürmək üçün axtardıqlarını biləndə qorxub kənara qaçdım. ²⁰ Bütün əmlakım müsadirə olundu, padşah xəzinəsinə götürüldü, arvadım Xanna və oğlum Toviyadan başqa heç nəyim qalmadı.

²¹ Heç qırx gün keçməmiş padşahın iki oğlu padşahı öldürüb Ararat dağlarına qaçdı. Oğlu Esar-Xaddon onun yerinə padşah oldu. O, qardaşım Anaelin oğlu Axixarı öz padşahlığının bütün maliyyə işlərinə başçı təyin etdi və Axixar idarəçilik üzrə səlahiyyətə malik oldu. ²² Axixar mənə görə vəsatət etdi və mən Ninevaya qayıtdım. Aşşur padşahı Sanxerivin dövründə Axixar baş saqi, möhür saxlayan, maliyyə idarəçiliyi vəzifələrini daşıyırdı; Esar-Xaddon da onu yenidən öz vəzifələrinə təyin etdi. Axixar mənim qohumum, qardaşım oğlu idi.

¹ Beləliklə, Esar-Xaddonun padşahlığı dövründə öz evimə qayıtdım, yenidən arvadım Xannaya və oğlum Toviya qovuşdum. Müqəddəs Həftələr bayramı olan Əllinci gün bayramında mənim üçün gözəl bir yemək süfrəsi hazırlanmışdı və mən yemək üçün oturdum. ² Masanı yanıma çəkib çeşidli yeməkləri qabağıma qoydular. O zaman oğlum Toviya dedim: «Oğlum, get Ninevaya sürgün edilən soydaşlarımız arasından bütün ürəyi ilə haqqı düşünən yoxsul bir adam tapıb buraya gətir ki, yeməyimi onunla bölüşüm. Geri qayıdana qədər səni gözləyəcəyəm». ³ Toviya soydaşlarımız arasından yoxsul bir adamı axtarmaq üçün bayıra çıxdı. Sonra geri qayıdıb «Ata!» dedi. «Nədir, oğlum?» deyə soruşdum. O əlavə etdi: «Budur, ata, soydaşlarımızdan birini öldürdülər; bazar meydanında onu boğub yerə atdılar. Hələ də oradadır». ⁴ Yeməyə toxunmadan tez yerimdən qalxdım, o adamın cəsədini küçədən götürüb evimdəki otaqlardan birinə qoydum və onu dəfn etmək üçün günəşin batmasına qədər gözlədim. ⁵ Geri qayıdaraq yuyundum və yeməyimi kədər içində yedim. ⁶ Bu vaxt Amosun Bet-El əleyhinə söylədiyi peyğəmbərliyini xatırladım:

«Bayramlarınız yasa dönəcək,

Bütün mahnılarınız mərsiyəyə çevriləcək».

Mən ağladım.

⁷ Günəş batanda gedib bir qəbir qazdım və cəsədi dəfn etdim.

⁸ Qonşularım gülüb dedilər: «Bu, hələ də qorxmur. Bu işə görə başına qiymət qoyulmuşdu və qaçqın olmuşdu, amma yenə də ölüləri dəfn etməkdədir».

Tovit kor olur

⁹ Həmin gecə yuyundum. Sonra həyəətə çıxdım və həyəət divarının altında uzanıb yatdım. İsti olduğu üçün üzümü örtməmişdim.

¹⁰ Divarın üstündə sərçələrin olduğunu bilmirdim. Onlardan daman isti ifrazat gözlərimin içinə düşdü və gözlərimə titə gəldi. Mən həkimlərin yanına müalicəyə getdim, amma onların gözlərimə çoxlu məlhəm sürtməsinə baxmayaraq, görmə qabiliyyətim titə səbəbindən daha da zəiflədi və axırda tamamilə kor oldum. Dörd il

görməkdən məhrum qaldım. Bütün qohumlarım mənim fikrimi çəkirdi. Axixar Elimaisə gedənə qədər iki il ərzində mənim ehtiyaclarımı təmin etdi.

¹¹ Bundan sonra arvadım Xanna qadınların işlədiyi toxuculuq işlərində çalışmağa başladı. ¹² O, hazırladığı şeyləri iş sahiblərinə göndərir və bunun əvəzində zəhmət haqqı alırdı. Distrus^a ayının yeddisində o, toxuduğu şeyi qurtarıb iş sahiblərinə göndərdi. Onun dəyərini tam ödəyib, əlavə olaraq ona bir çəpiş də verdilər. ¹³ O, çəpişi evimə gətirəndə çəpiş mələməyə başladı. Mən arvadımı çağırıb ondan soruşdum: «Bu çəpiş haradandır? Yoxsa oğurluqdur? Tez onu sahibinə qaytar, çünki oğurluq malı yeməyə haqqımız yoxdur». ¹⁴ O, mənə cavab verdi: «Xeyr, bunu mənə zəhmət haqqından əlavə hədiyyə olaraq veriblər». Amma mən ona inanmadım, çəpişi sahibinə qaytarmağı təkid etdim. Arvadıma qarşı qəzəbimdən qızardım. O, mənə belə cavab verdi: «Bəs sənın verdiyin sədəqələr harada qaldı? Etdiyin yaxşılıqlar necə oldu? Bunların əvəzində başına gələnləri hamı bilir».

3

Tovitin duası

¹ O zaman ürəyim kədəre batıb ağladım və kədər içində belə dua etdim:

² «Ya Rəbb, Sən salehsən!

Bütün işlərin doğrudur,

Bütün yolların mərhəmət və həqiqətlə doludur.

Sən əbədi Hakimsən.

³ İndi, ya Rəbb, məni yada sal və mənə nəzər yetir:

Günahlarıma və düşünmədən etdiyim səhvlərimə görə,

Sənin önündə günah edən əcdadlarıma görə

Məni cəzalandırma!

Çünki mən Sənin əmrlərinə itaət etmədim,

^a **2:12** *Distrus* – Makedoniya təqvimində fevralın sonunu və martın bir hissəsini əhatə edən ay. Yəhudi təqviminə görə, Şevət ayına uyğun gəlirdi.

⁴ Sən də bizi qarətə, sürgünə və ölümə təslim etdin.
Aralarına yayıldığımız bütün millətlərin içində
Söz-söhbət, məsəl və kinayə hədəfi olduq.

⁵ İndi də mənim və atalarımın günahlarına görə
Sərt cəzalarla etdiyən çoxlu hökmlərinə haqlısan.
Çünki Sənin əmrlərinə əməl etmədik,
Sənin önündə doğruluqla davranmadıq.

⁶ İndi mənimlə istədiyən kimi rəftar et;
Dünyanı tərk etməyim və torpağa dönməyim üçün
Ruhumun məndən ayrılmasını əmr et.
Çünki yaşamaqdansa ölməyim yaxşıdır,
Ona görə ki haqsız məzəmmətlər eşidirəm,
Mənə üz verən kədər böyükdür.
Ya Rəbb, bu əzabdan azad olmağımı əmr et ki,
Əbədi axirət evinə gedim.
Ya Rəbb, məndən üz döndərmə,
Çünki həyatımda çoxlu əzab görməkdənsə,
Məzəmmətlərə qulaq asmaqdansa
Ölməyim yaxşıdır».

Sara məzəmmət edilir

⁷ Təsadüfən elə həmin gün Midiyada olan Ekbatanada^b Raquelin qızı Sara atasının qarabaşlarından birinin məzəmmətlərini eşitdi.

⁸ Belə ki Sara yeddi dəfə ərə getmişdi, amma şər ruh Asmodey onların hamısını Sara ilə yaxınlıq etməmişdən əvvəl öldürürdü. Qarabaş Saraya dedi: «Sən öz ərlərini öldürdün! Bax artıq sən yeddi dəfə ərə getdin, amma onlardan heç birinin adını daşımadın.

⁹ Ərlərin öldüyünə görə biz niyə döyülməliyik? Sən də onların dalınca get. Qoy heç vaxt sənin oğul-qızını görməyim!»

Saranın duası

¹⁰ O anda Sara ürəkdən kədərlənib ağladı. Atasının yuxarı otağına çıxıb özünü asmaq istədi. Amma sonra fikirləşdi: «Atamı

^b **3:7** Ekbatana o dövrdə Midiyanın paytaxtı idi.

məzəmmət edəcəkləri gözümün qabağına gəlir. Ona deyəcəklər ki, yeganə sevimli qızın var idi, o da əzabdan özünü asdı. Belə etsəm, atam bu qoca yaşında kədər içində ölümlər diyarına enər. Yaxşı olar ki, özümü asmayım, ölmək və bundan belə, yaşayıb alçaldılmamaq üçün Rəbbə yalvarım».

¹¹ Bunun ardından o, pəncərənin qarşısında əllərini qaldırıb dua edərək dedi:

«Ey mərhəmətli Allah, Sənə alqış olsun!
Adına əbədi olaraq alqış olsun,
Yaratdığın hər şey əbədi olaraq Sənə şükür etsin!

¹² İndi üzümü Sənə tutmuşam,
Gözlərimi Sənə dikmişəm.

¹³ Əmr et ki, mən bu yer üzünü tərk edim,
Bir daha bu məzəmmətləri eşitməyim!

¹⁴ Ey Pərvərdigar, təmiz olduğumu bilirsən,
Bir kişi əli mənə dəymədi.

¹⁵ Sürgün edildiyimiz bu ölkədə
Nə özümün, nə də atamın adını ləkələdim.

Atamın tək övladiyam,
Varis olacaq başqa uşağı yoxdur.
Yaxın qohumu da, əqrəbası da yoxdur ki,
Ona arvad olmaq üçün gözləyə bilim.

Artıq yeddi ər itirmişəm,
Bundan belə niyə yaşamalıyam?

Ya Rəbb, məni öldürmək istəmirsənsə,
Məzəmmət olunduğum halda məni eşit».

Duaya cavab

¹⁶ Həmin andaca Allah izzətinin hüzurunda Tovit və Saranın duası qəbul olundu. ¹⁷ Beləliklə, onlara şəfa vermək üçün Rafael göndərildi. Allahın yaratdığı işığı öz gözləri ilə görməsi üçün Tovitin gözlərindəki titə yox edildi və Raquelin qızı Sara şər ruh olan Asmodeydən qurtulub Tovitin oğlu Toviyanın arvadı oldu. Çünki Saranı istəyən bütün kişilərdən daha çox Toviyanın onunla

evlənmək haqqı var idi. Tovit həyətdən öz evinə qayıtdığı elə həmin andaca Raquelin qızı Sara yuxarı otaqdan aşağı endi.

4

Tovitin öz oğluna tapşırığı

¹ Həmin gün Tovit Midiyada olan Raqada Qavaelə əmanət verdiyi gümüşləri yada saldı. ² O, öz-özünə dedi: «İndi özümə ölüm dilədim; yaxşı olar ki, ölməmişdən əvvəl oğlum Toviyanı çağırıb ona gümüş haqqında məlumat verim».

³ O, oğlu Toviyanı çağırıb ona dedi: «Mən öləndə mənə layiqli bir tərzdə dəfn et. Anana hörmət göstər və ömrün boyu onu əsla tərk etmə. Onun bəyəndiyi işləri gör və heç bir şeydə onu məyus etmə.

⁴ Yadında saxla, oğlum, sən onun bətnində olarkən sənə görə çoxlu təhlükəyə məruz qalıb. Anan öldüyü zaman onu mənim yanımda, eyni qəbirdə basdır.

⁵ Oğlum, bütün ömrün boyu Rəbbi yada sal. Günah etmək və Onun əmrlərini pozmaq arzusunda olma. Bütün ömrün boyu düzgün işlər gör və əsla əyri yollarla getmə. ⁶ Çünki həqiqətə görə davransan, bütün işlərində uğurlu olarsan.

⁷ Əmlakının bir hissəsini sədəqə ver və sədəqə verdiyin zaman gözün arxasınca baxmasın. Yoxsul olan bir kəsdən əsla üz döndərmə, Allah da səndən üz döndərməz. ⁸ Əgər çoxlu əmlakın varsa, ona uyğun olan miqdarda da sədəqə ver, əgər az əmlakın varsa, az miqdarda da verməkdən qorxma. ⁹ Belə etsən, ehtiyac günü üçün özünə zəngin xəzinə tədarük edərsən. ¹⁰ Çünki sədəqə vermək insanı ölümdən qurtarır, qaranlıq diyarına düşməkdən saxlayır. ¹¹ Həqiqətən, sədəqə vermək Haqq-Taalanın önündə yaxşı töhfədir.

¹² Oğlum, hər cür cinsi əxlaqsızlıqdan çəkin. Hər şeydən əvvəl alacağın arvad əcdadlarının nəslindən olsun. Əcdadlarının tayfasından olmayan yadelli arvad alma, çünki biz peyğəmbərlərin nəslindəyik. Lap qədimdən atalarımız olan Nuhu, İbrahimi, İshaqı və Yaqubu xatırla, oğlum; hamısı öz qohumları arasından arvad aldı. Onlar övladları vasitəsilə xeyir-dua aldılar və onların nəslə yer

üzünün varisi olacaq. ¹³ Beləcə, oğlum, öz qohumlarını sev və öz millətinin oğullarının qızlarına xor baxma, onların arasından özünə arvad al. Ona görə ki qürur dağınıqlığa və böyük nizamsızlığa gətirib çıxarır. Bekarçılıq isə məhrumluğa və yoxsulluğa səbəb olur, çünki bekarçılıq aclığın anasıdır.

¹⁴ Sənin üçün işləyən hər kəsin haqqını sabaha saxlama, onların əməkhaqqını o saat ödə. Əgər Allaha xidmət etsən, sənə əvəzi veriləcək. Oğlum, etdiyin bütün hərəkətlərinde diqqətli və bütün davranışlarında nizam-intizamlı ol. ¹⁵ Özünün nifrət etdiyini şeyi başqalarına da etmə. Şər sənin yol yoldaşın olmasın. ¹⁶ Ac olanlara çörəyinin, çılpaq olanlara paltarlarının bir hissəsini ver. Artıq qalan hər şeyini sədəqə ver; sədəqə verdiyin zaman gözün arxasınca baxmasın. ¹⁷ Çörəyini saleh adamın məzarı üstündə təqdim et, amma günahkarlara vermə.

¹⁸ Hər ağıllı adamdan məsləhət istə, faydalı məsləhətə əsla xor baxma. ¹⁹ Hər zaman Rəbb Allaha şükür et; sənə yol açması, işlərinde və niyyətlərində uğur qazanmağın üçün Ona yalvar. Belə ki haqqı tanımaq bütün xalqlara verilməmişdir, çünki bütün yaxşı məsləhətləri Rəbbin Özü onlara verə bilər. Yox, əgər başqa cür istəsə, insanı ölümlər diyarının dərinliklərinə endirər. Bundan ötrü, oğlum, əmrlərimi yadda saxla və qoy onlar ürəyindən əsla silinməsin.

²⁰ İndi, oğlum, Midiyada olan Raqada Qabrinin oğlu Qabaelə on talant gümüş əmanət etdiyimi sənə bildirmək istəyirəm.

²¹ Yoxsullaşdığımız üçün narahat olma, oğlum. Əgər Allahdan qorxursansa, hər cür günahdan uzaq durursansa və Onun önündə məqbul olan işlər görürsənsə, deməli, sənin böyük sərvətin var».

5

Mələk Rafael

¹ Toviya atası Tovitin cavabında dedi: «Ata, bütün istəklərini yerinə yetirəcəyəm. ² Amma ondan gümüşü necə ala bilərəm? Belə ki nə o, mənə tanıyır, nə də mən onu. Nəyi əlamət göstərim ki, o, mənə tanıyıb inansın və gümüşü mənə versin? Bundan başqa,

Midiyaya gedən yolu və oraya necə gedəcəyimi bilmirəm». ³ Tovit oğlu Toviya belə söylədi: «Bir qəbzi ikimiz də imzaladıq, sonra mən onu iki yerə böldüm və hər birimiz bir hissəsini götürdük. Mən öz hissəmi gümüşün yanında qoydum, onunkunu isə götürdüm. İndi mənim ona gümüşü əmanət etdiyim vaxtdan iyirmi il keçib. Beləliklə, oğlum, səninlə birgə səfər edəcək etibarlı bir adam tap. Sən qayıdan müddətə qədər vaxt üçün ona muzd ödəyəcəyik. Gedib Qavaeldən gümüşü götür».

⁴ Toviya yolu bilən və onunla birlikdə Midiyaya gedəcək bir adam tapmaq üçün bayıra çıxdı. Bayırda Rafael adlı bir mələyin onun qarşısında durduğunu gördü. Amma Toviya onun Allahın mələyi olduğunu bilmədi. ⁵ Toviya soruşdu: «Haradan gəlirsən, dostum?» O dedi: «Sənin İsraili soydaşlarından biriyəm, iş tapmaq üçün buraya gəldim». Toviya yenə soruşdu: «Midiyaya gedən yolu tanıyırsanmı?» ⁶ O cavab verdi: «Bəli! Oraya dəfələrlə getmişəm. Bütün yolları çox yaxşı tanıyıram. Midiyaya tez-tez gedir, Midiyadakı Raqada yaşayan soydaşımız Qavaelin evində qalırım. Ekbatanadan Raqaya qədər iki günlük yoldur, çünki Raqa dağlıq bölgədə, Ekbatana isə düzənlikdədir». ⁷ Toviya ona dedi: «Dostum, məni gözlə, gedim atama bildirim, çünki mənimlə səfər etmək üçün sənə ehtiyacım var, bunun üçün sənə muzd ödəyəcəyəm».

⁸ Rafael ona dedi: «Yaxşı, mən gözləyəyəm, amma ləngimə».

⁹ Toviya içəri qayıdıb atası Tovitə bildirdi: «Mən bizim İsraili soydaşlarımızdan birini tapdım». Atası dedi: «Oğlum, o adamı yanıma çağır; hansı ailədən və hansı qəbilədən olduğunu, sənə etibarlı yol yoldaşı olub-olmayacağını öyrən».

¹⁰ Onda Toviya bayıra çıxıb onu çağırdı: «Dostum, atam səni çağırır». Rafael evə girdi. Əvvəl Tovit onu salamladı, o da cavabında «xoşbəxt olasan» dedi. Tovit dedi: «Bundan sonra necə xoşbəxt ola bilərəm? Mən koram, göydən gələn işıq artıq görə bilmirəm, çünki işıq görməyən ölümlər kimi qaranlıqda uzanmış vəziyyətdəyəm. Hərçənd ki hələ diriyəm, amma elə bil ki ölümlər arasındayam. Adamları eşidirəm, amma üzlərini görə bilmirəm». Rafael ona dedi: «Cəsarətli ol, Allah tezliklə sənə şəfa verəcək, cəsarətli ol». Tovit dedi: «Oğlum Toviya Midiyaya getmək istəyir.

Sən onunla gedib ona yol göstərərsənmi? Qardaşım, sənə buna görə maddə verərəm». Rafael cavab verdi: «Onunla gedə bilərəm, bütün yolları tanıyıram, çünki dəfələrlə Midiyaya getmişəm, oranın bütün düzənliklərindən və dağlarından keçmişəm, bütün yolları tanıyıram».

¹¹ Tovit ondan soruşdu: «Qardaşım, sən hansı nəsiləndən və hansı qəbiləyənsən? Bunu mənə söylə, qardaşım». ¹² Rafael söylədi: «Mənim hansı qəbiləyəndən olduğum sənə nəyinə lazımdır?» Tovit dedi: «Mən əmin olmaq istəyirəm ki, sən kimin oğlusan və adın nədir». ¹³ Rafael dedi: «Mən böyük Xananyanın oğlu Azaryayam, sənə qohumunam». ¹⁴ Tovit dedi: «Xoş gəlmisən, salam olsun, qardaşım! Nəslin barədə əmin olmaq istəməyim sənə pis gəlməsin. Deməli, sən mənim qohumunamsan, yaxşı və nəcib bir nəsiləyənsən. Böyük Semelyanın iki oğlunu – Xananya ilə Natani tanıyıram. Onlar mənimlə birgə Yerusəlimə gərdilər. Orada birlikdə dua edərdik və heç vaxt düz yoldan azmadılar. Qohumların yaxşı adamlardır, sən yaxşı nəsiləyənsən. Xoş gəlmisən».

¹⁵ Tovit sözünə davam etdi: «Sənənin və oğlumun xərclərindən başqa, sənə gündə bir gümüş pul maddə ödəyəcəyəm. ¹⁶ Gəl sən mənim oğlumla get, sənə bundan da əlavə maddə verərəm».

¹⁷ Rafael cavab verdi: «Mən onunla gedərəm, narahat olma, sağ-salamat gedib-qayıdacağım. Yol təhlükəsizdir». Tovit dedi: «Sənə xeyir-dua olsun, qardaşım!» Sonra oğluna dönüb belə dedi: «Oğlum, səfər üçün lazım olan hazırlıqları et və bu qardaşla yola çıx. Göylərdəki Allah yad ölkədə sizə əmin-amanlıq versin və sağ-salamat mənim yanıma qayıtsın! Onun mələyi sizinlə olsun və sizi qorusun, oğlum!»

Toviya yola çıxmazdan əvvəl atası ilə anasını öpdü. Tovit «Yaxşı yol!» söylədi. ¹⁸ Toviyanın anası ağlamağa başlayıb Tovitə dedi: «Oğlumun nə üçün uzağa göndərirsen? O, söykəndiyimiz əsa idi, hər işimizdə kömək idi. ¹⁹ Gümüşü qalaq-qalaq yığma, qoy oğlumuzla müqayisədə o bir zibil olsun. ²⁰ Rəbbin bizə verdiyi ömrümüz boyu bizə yetər». ²¹ Tovit ona belə dedi: «Belə danışma, oğlumuz sağ-salamat gedib-qayıdacaq və sağ-salamat yanına qayıtdığı gün sən öz gözlərinlə onu görə bilərsən. ²² Belə düşünmə və

onlara görə narahat olma, əzizim. Onu xeyirxah mələk müşayiət edəcək; yolu uğurlu olacaq və sağ-salamat geri dönəcək».

²³ Toviyanın anası ağlamağını kəsdi.

6

Balıq

¹ Beləliklə, cavan oğlan mələklə birgə yola düşdü. Cavan oğlan itini də özü ilə götürmüşdü. Bir qədər yol getdilər. Birlikdə yol getdiklərinin ilk günündə axşamüstü Dəclə çayının sahilində düşərgə qurdular. ² Cavan oğlan ayaqlarını yumaq üçün Dəclə çayına girdi. Birdən çaydan böyük bir balıq çıxdı və cavan oğlanın ayağını udmaq istədi. Cavan oğlan bərkdən qışqırdı. ³ Mələk cavan oğlana dedi: «Balığı tut, onu qaçırma». Cavan balıqdan yapışdı və onu çayın kənarına çıxardı. ⁴ Mələk ona dedi: «Balığı yar, onun öd kisəsini, ürəyini və qaraciyərini çıxar. Bunları ayıraraq özünə götür, içəlatını isə at. Çünki onun öd kisəsinin, ürəyinin və qaraciyərinin şəfaverici xüsusiyyətləri var». ⁵ Cavan oğlan balığı yarıdı və onun öd kisəsini, ürəyini və qaraciyərini ayırdı. Balığın bir hissəsini qızardıb yedilər, o biri hissəsini isə duza qoydular. ⁶ Sonra birlikdə yola düşdülər və Midiyaya gəlib-çıxdılar.

⁷ Onda cavan oğlan mələkdən soruşdu: «Azarya qardaş, balığın ürəyi, qaraciyəri və öd kisəsi necə şəfa verə bilər?» ⁸ Mələk cavab verdi: «Balığın ürəyini və qaraciyərini yandırsan, yaranan tüstüdən bir kişiye, ya qadına girən cin, yaxud şər ruh ondan çıxıb qaçar və heç vaxt o adamda qalmaz. ⁹ Öd kisəsinə gəlincə, onu gözlərində titə yaranan adamın gözlərinə sürtürlər; titələrin üzərinə eləcə üfürürlər və gözlər şəfa tapır».

Mələyin tapşırıqları

¹⁰ Onlar Midiyaya daxil olub artıq Ekbatanaya yaxınlaşanda

¹¹ Rafael cavan oğlana «Toviya qardaş» deyərək müraciət etdi. O da «eşidirəm» deyərək cavab verdi. Rafael ona dedi: «Biz bu gecə Raquelin evində qalmalıyıq. O, sənin qohumundur. Onun Sara adında bir qızı var. ¹² Saradan başqa heç bir oğul varisi, ya qızı

yoxdur. Ən yaxın qohumu sənsən. Başqa adamlardan daha çox sən ona varislik iddiası edə bilərsən. Həmçinin atasının da əmlakına iddia etməyə haqqın var. Qız özü ağıllı, cəsarətli və çox gözəldir, atası da yaxşı adamdır». ¹³ Yenə sözünə davam etdi: «Bu qızı arvad olaraq almaq sənənin haqqındır. Mənə qulaq as, qardaşım; bu gecə mən onun atası ilə qız barədə danışacağam ki, biz onu sənəninlə nişanlayaq. Raqadan qayıdanda da onunla evlənməyinin toyunu edərik. Mən Raqueli tanıyıram: o, heç cür qızı səndən ayıraraq başqasına verə bilməz; çünki bu halda Musanın kitabındakı əmrə görə, ölüm cəzasına məruz qalar. O bilir ki, başqası yox, məhz sən onun qızını miras olaraq ala bilərsən. İndi mənə qulaq as, qardaşım, bu gecə qız barədə danışacağıq və onu sənə nişanlayacağıq. Raqadan qayıdanda isə onu götürüb birgə evə qayıdarıq».

¹⁴ Onda Toviya Rafaelə cavab verdi: «Azarya qardaş, eşitdiyimə görə, o qızı yeddi adama ərə veriblər, amma onların yeddisi də zifaf otağında ölüb; gecə onun yanına gəldikləri vaxt onlar ölüblər. Deyilənlərdən eşitmişəm ki, onları bir cin öldürüb. ¹⁵ Bu səbəbdən mən də qorxuram, çünki cin qıza bir zərər yetirmir, yalnız onunla yaxınlıq etmək istəyənləri öldürür. Mən atamın yeganə oğluyam, ölmək istəmirəm, yoxsa ata-anamı kədər içində qəbirə göndərəm. Onları dəfn edəcək başqa oğulları yoxdur». ¹⁶ Rafael ona dedi: «Məgər sən atanın əmrini yaddan çıxarmısan? O, sənə atanın nəslindən arvad almağı əmr etdi. İndi isə qulaq as, qardaşım, bir daha bu cin haqqında danışma, o qızla evlən. Bilirəm ki, bu gecə onu sənə arvad olaraq verəcəklər. ¹⁷ Amma sən zifaf otağına girdiyin zaman balığın qaraciyərinin və ürəyinin bir hissəsini buxurdandakı közlərin üstünə qoy; buxur yayılacaq, cin də bu qoxunu duyub qaçacaq və bir daha qızın yanında görünməyəcək. ¹⁸ Qızla yaxınlıq etməzdən əvvəl ikiniz də qalxaraq göylərdəki Allaha dua edib yalvarın ki, sizə mərhəmət və xilas versin. Narahat olma, o qız başlanğıcdan bəri sənənin üçün təyin olunub. Sən onu xilas edəcəksən, o da sənəninlə gedəcək. Mən yəqin edirəm ki, sənənin ondan uşaqların olacaq və onlar sənə qardaş əvəzi olacaqlar. Daha bir söz demə».

¹⁹ Toviya Rafaelin sözlərini eşitdikdə və qızın öz atasının nəslindən olan qohumu olduğunu bildikdə onu sevdi və qəlbi ona bağlandı.

7

Raquelin evində

¹ Ekbatanaya daxil olanda Toviya Rafaelə dedi: «Azarya qardaş, məni birbaşa qardaşımız Raquelgilə apar». O da Toviyanı Raquelin evinə apardı. Raqueli iç həyətin qapısının yanında oturmuş gördülər. Əvvəlcə salam verdilər, o da cavab verdi: «Salamlar olsun, xoş gəldiniz, qardaşlar, xoş gününüz olsun». Sonra onları öz evinə apardı. ² Raquel arvadı Ednaya dedi: «Bu cavan oğlan mənim qardaşım Tovitə necə də oxşayır!» ³ Edna «qardaşlar, siz haradansınız?» deyə onlardan soruşdu. Onlar ona cavab verdilər: «Biz Ninevaya sürgün olunmuş Naftali oğullarındanıq». ⁴ Onlardan yenə də soruşdu: «Qohumumuz Toviti tanıyırsınız mı?» Onlar cavab verdilər: «Bəli, tanıyıırıq». ⁵ Sonra soruşdu: «O, sağ-salamatdırmı?» Onlar ona cavab verdilər: «O, sağ-salamat və yaxşıdır». Toviya isə dedi: «O, mənim atamdır». ⁶ Raquel yerindən sıçrayıb onu öpdü və ağladı. Ardınca ona belə dedi: «Xeyir-dualı olasan, oğlum, sən yaxşı və xeyirxah bir atanın övladısan. Necə pis bir fəlakətdir ki, belə saleh və yaxşı əməllər sahibi olan adam kor olub». Sonra qohumu Toviyanın boynuna sarılıb ağladı. ⁷ Arvadı Edna da Tovitdən ötrü ağladı və qızı Sara da eləcə ağladı. ⁸ Raquel sürüdən bir qoyun kəsdi və onlara mehriban münasibət göstərdi.

Toviya ilə Saranın evlənməsi

⁹ Onlar yuyunub-çimib süfrəyə oturduqda Toviya Rafaelə dedi: «Azarya qardaş, Raquelə söylə ki, qohumum Saranı mənə arvad olaraq versin». ¹⁰ Amma Raquel bu sözləri eşidib oğlana dedi: «Ye-iç və bu gecə şənlən. Mənim qızım Sara səndən başqa kimin arvadı ola bilər? Onu səndən başqa bir kəsə verməyə mənim ixtiyarım yoxdur, çünki mənim ən yaxın qohumum sənsən. Amma həqiqəti sənə açıq bildirməliyəm, oğlum. ¹¹ Mən öz qohumumuz olan yeddi

adama qızımı ərə verdim, amma onların hamısı onunla yaxınlıq etmək istədikləri gecə öldü. İndi, oğlum, sən ye-iç. Rəbb sənin üçün iş görsün». ¹² Toviya dedi: «Mənə aid olan şeyi həll etməyincə burada yeyib-içməyəcəyəm». Raquel ona cavab verdi: «Dediysin kimi olsun. Çünki Musanın kitabındakı hökmə görə, o, sənə ərə verilməlidir. Bu, göylərin hökmüdür ki, o, sənə verilsin. Apar, bu gündən siz bir-birinizə yoldaş oldunuz. Bu gün həmişəlik o, sənə verilir. Oğlum, göylərdəki Rəbb sənə uğur versin, lütf və sülh göndərsin». ¹³ Onda Raquel qızı Saranı çağırdı və qızı onun yanına gələndə onun əlindən tutub Toviya verərək dedi: «Onu apar, Musanın kitabında yazılmış qanuna və hökmə görə, o, arvad olaraq sənə verilir. Onu sağ-salamat ata evinə apar. Göylərdəki Allah sizə uğur və sülh versin». ¹⁴ Sonra qızın anasını çağıraraq dedi: «Yazı yazmaq üçün kağız gətir». O, nikah kağızı yazdı ki, onun əsasında Musanın qanunundakı hökmə görə, qızını Toviya arvad olmaq üçün verir. Sonra birlikdə yeyib-içməyə başladılar.

¹⁵ Raquel arvadı Ednanı çağıraraq ona dedi: «Əzizim, o biri otağı hazırla və Saranı oraya apar». ¹⁶ O da gedib Raquelin dediyi kimi etdi; yatağı həmin otaqda hazırladı və qızını oraya apardı. Qızı üçün ağladı, sonra göz yaşlarını silib ona dedi: ¹⁷ «Ürəkli ol, qızım! Göylərdəki Rəbb sənin kədərini sevincə döndərsin! Ürəkli ol, qızım!» Sonra otaqdan çıxdı.

8

Saradan cin çıxarılır

¹ Yeyib-içməyi bitirəndən sonra yatmaq zamanı gəldi. Qızın valideynləri cavan oğlanı yemək otağından yataq otağına apardılar.

² Onda Toviya Rafaelin sözlərini xatırladı; saxladığı balığın qaraciyərini və ürəyini çantasından çıxarıb buxurdandakı közlərin üstünə qoydu. ³ Balığın tüstüsünün iyindən cin Misirin ucqar bölgələrinə qaçdı. Rafael onu izlədi və orada cəld onun əl-qolunu bağlayıb qandalladı.

Toviyanın duası

⁴ Valideynlər bayıra çıxıb yataq otağının qapısını bağlayandan sonra Toviya yataqdan qalxıb Saraya dedi: «Qalx, əzizim! Rəbbə dua edib yalvaraq ki, bizə mərhəmət və xilas versin». ⁵ Sara ayağa qalxdı və onlar xilas olunmaları üçün birlikdə dua edib yalvardılar. Toviya belə dua etdi:

«Ey atalarımızın Allahı, Sənə alqış olsun!
Sənin adına nəsillər boyu əbədi olaraq alqış olsun!
Qoy göylər və Sənin bütün yaratdıqların
Əbədi olaraq Sənə alqış etsin!

⁶ Sən Adəmi yaratdın,
Ona köməkçi olması və dəstəkləməsi üçün
Sən arvadı Həvvanı yaratdın.
İkisindən insan nəsli əmələ gəldi.
Sən belə dedin:

“Kişinin tək olması yaxşı deyil,
Ona bənzəyən bir köməkçi yaradaq“.

⁷ Mən qohumumla ehtirasımı söndürməkdən ötrü evlənmirəm,
Həqiqətə əməl etdiyimə görə onunla evlənirəm.
Əmr et ki, mən mərhəmət tapım,
Və biz qoşa qarıya bilək».

⁸ İkisi də birlikdə «amin, amin» dedilər. ⁹ O gecə birlikdə yatmağa getdilər.

¹⁰ Bu arada Raquel qalxıb xidmətçilərini yanına çağırdı və onlar gedib bir qəbir qazdılar. Raquel düşündü: «Kaş ölməyəydi! Yoxsa bizi kinayə və məzəmmət gözləyir». ¹¹ Onlar qəbiri qazıb qurtardıqda Raquel evinə dönüb arvadını çağırdı ¹² və ona dedi: «Qarabaşlardan birini içəri göndər, gedib görsün ki, Toviya sağdır. Əgər ölubsə, kimsənin xəbəri olmadan onu basdıraq».

¹³ Qarabaşı çağırdılar, çırağı yandıraraq qapını açdılar. Qarabaş içəri girdi və hər ikisinin dərin yuxuda olduğunu gördü. ¹⁴ Qarabaş bayıra çıxıb onlara bildirdi ki, Toviya sağdır, pis heç nə baş verməyib.

Raquel Allahı mədh edir

¹⁵ Onlar göylərin Allahına alqış etdilər və Raquel dedi:

«Ey Allah, Sənə bütün pak xeyir-dualarla alqış olsun!

Bütün yaratdıqların Sənə əbədi alqış etsin!

¹⁶ Məni sevindirdiyin üçün Sənə alqış edirəm!

Gözlədiyim iş başıma gəlmədi,

Əksinə, bizimlə böyük mərhəmətinlə davrandın!

¹⁷ Ailələrinin tək övladı olan

Bu iki cavana rəhm etdiyiniz üçün Sənə alqış olsun!

Ey Pərvərdigar, onlara mərhəmət və xilas ver.

Qoy ömürləri boyu sevinc və lütf içində olsunlar!»

¹⁸ Sonra Raquel xidmətçilərinə dedi ki, sübh açılmamış qəbiri doldursunlar.

Toya hazırlıq

¹⁹ Həmçinin arvadına çoxlu çörək hazırlamağı tapşırırdı. Gedib sürüdən iki öküzlə dörd qoyun gətirdi və xidmətçilərinə onları bişirməyi tapşırırdı. Beləcə hazırlıq görməyə başladılar. ²⁰ Raquel Toviyanı çağıraraq ona dedi: «On dörd gün ərzində buradan getmə, yanımda qalıb mənimlə ye-iç. Həmçinin sıxıntı çəkmiş qızımın qəlbini sevindir. ²¹ Qoy öncə əmlakımın yarısı sənə olsun və əmin-amanlıq içində atanın yanına qayıdarsan. Əmlakımın o biri hissəsini isə arvadımla mən öldəndən sonra alacaqsan. Cəsarətli ol, oğlum! Mən sənə atanam, Edna da sənə anandır. Arvadının ailəsi olduğumuz kimi, bundan sonra əbədi olaraq sənə də ailəlik. Cəsarətli ol, oğlum!»

9

Raqaya səfər

¹ Sonra Toviya Rafaeli çağıraraq ona dedi: ² «Azarya qardaş, sən özünlə dörd xidmətçi və iki dəvə götürüb Raqaya yola düş. Orada Qavaelin yanına get. Qəbzi ona verib gümüşü al və Qavaeli də özünlə birgə toy ziyafətinə gətir. ³ Çünki bilirsən ki, atam günləri sayır, bir gün belə, geciksəm, ona sıxıntı vermiş olaram. ⁴ Raquelin içdiyi anda sən şahidsən, mən onun andını poza bilmərəm».

⁵ Rafael dörd xidmətçi və iki dəvə ilə birgə Midiyada olan Raqaya

getdi. Orada Qavaelin evində gecələdi. Rafael qəbzi ona verdi. Tovitin oğlu Toviyanın evləndiyini ona bildirdi və onu toya dəvət etdi. Qavael onun önündə üzərində möhür olan pul torbalarını saymağa başladı. Sonra onları dəvələrə yüklədilər. ⁶ Onlar səhər tezdən qalxıb toy ziyafətinə yola düşdülər. Raquelin evinə gəlib Toviyanın süfrə arxasında oturduğunu gördülər. Toviya ayağa qalxıb Qavaeli salamladı. O da ağladı və bu sözlərlə Toviya xeyir-dua verdi: «Ey saleh və comərd işlər görən nəcib və xeyirxah atanın nəcib və xeyirxah oğlu! Rəbb sənə, arvadına, arvadının atasına göylərin xeyir-duasını versin! Əmioğlum Tovitin surətini oğlunun simasında mənə göstərdiyi üçün Allaha alqış olsun!»

10

Tovit və Xannanın narahatlığı

¹ Bu arada Tovit günləri bir-bir sayırdı ki, oğlunun gedib-qayıtması nə qədər çəkkər. Günlərin sayı bitmişdi, Toviya isə hələ də geri qayıtmamışdı. ² Tovit düşünürdü: «Ümid edirəm ki, orada onu saxlamayıblar. Bəlkə, Qavael ölüb və ona gümüşü verəcək bir kimsə yoxdur?» ³ Tovit narahat olmağa başladı. ⁴ Arvadı Xanna deyirdi: «Balam ölüb, artıq sağ deyil». O, oğlu üçün ağlayıb yas tutaraq deyirdi: ⁵ «Vay halıma, oğlum, gözlərimin işığı, mən niyə səni buraxdım ki, gedəsən?» ⁶ Tovit isə ona deyirdi: «Sakit ol, özünü ələ al, əzizim! Oğlumuz sağ-salamatdır. Yəqin, orada nəşə gözlənilməz iş çıxıb. Onun yol yoldaşı etibarlı adamdır, özü də bizim qohumlarımızdan biridir. Narahat olma, əzizim, o, tezliklə qayıdacaq». ⁷ O da cavab verirdi: «Məni rahat burax, məni aldatma, uşağım ölüb». O hər gün tələsik evdən çıxıb oğlunun getdiyi yola baxırdı; heç kəs onu inandıra bilmirdi. Gün batanda isə qayıdıb yas tutaraq bütün gecə boyu ağlayır və gözünə yuxu getmirdi.

Toviyanın Sara ilə birgə evə qayıtması

⁸ Raquel qızı üçün on dörd gün toy ziyafəti quracağına and içmişdi; bu müddət bitəndə Toviya onun yanına gedib dedi: «Məni göndər gedim, çünki bilirəm ki, atamla anam məni yenidən görmək

ümidini itirmişlər. Ata, indi səndən xahiş edirəm, göndər mənə öz atamın yanına gedim. Mən artıq sənə bildirdim ki, onu qoyub gəlmişəm». ⁹ Raquel Toviya dedi: «Qal, oğlum, mənimlə qal. Sənin barəndə xəbər çatdırmaq üçün atan Tovitin yanına qasidlər göndərərəm». Amma Toviya dedi: «Yox! Xahiş edirəm, mənə buradan atamın yanına göndər». ¹⁰ Raquel qalxıb Toviyanın arvadı Saranı və əmlakının yarısını onun ixtiyarına verdi; ona nöqərlər və qarabaşlar, öküzlər və qoyunlar, eşşəklər və dəvələr, paltarlar, gümüş və ev əşyaları verdi. ¹¹ Onları sağ-salamat yola salanda Toviya ilə vidalaşdı ona dedi: «Salamat qal, oğlum, yolun açıq olsun! Göylərdəki Rəbb sənə və arvadın Saraya uğur gətirsin. Kaş ölməzdən qabaq uşaqlarınızı görəydim». ¹² Qızı Saraya da söylədi: «Qayınatan evinə get; indi o da doğma atan kimi sənin valideynindir. Sülh içində get, qızım, qoy ömrüm boyu sənin barəndə yaxşı sözlər eşidim». Vidalaşandan sonra onları yola saldı. ¹³ Edna da Toviya dedi: «Sevimli oğlum və əzizim, qoy Rəbb səni yenə yanımıza gətirsin və mənə də uzun ömür versin ki, ölməzdən qabaq sənin və qızım Saranın uşaqlarını görə bilim. Rəbbin önündə qızımı sənə tapşırıram. Yaşadığın müddətdə onu kədərə salacaq bir iş görmə. Sülh içində gedin, oğlum. Bu gündən mən sənin anan, Sara da arvadındır. Qoy biz də bütün ömrümüz boyu xoşbəxt olaq». Sonra hər ikisini öpdü və rahatlıqla yola saldı. ¹⁴ Toviya Raquelin yanından rahatlıq və sevinc içində ayrıldı; göyün və yerin Rəbbinə, hər şeyin Padşahına həmd edib öz səfərinə uğur dilədi. Axırda o, Rəbbə niyyət etdi: «Onların həyatının sonuna qədər onlara hörmət etməyimə mənə kömək et».

11

Tovitin şəfa tapması

¹ Onlar Ninevanın qarşısındakı Kaserinə yaxınlaşanda Rafael dedi: ² «Sənin atanı nə cür pis vəziyyətdə buraxdığımızı bilirsən. ³ Qoy biz sənin arvadından əvvəl gedək və başqaları hələ yolda ikən evi hazırlayaq». ⁴ İkisi birlikdə getdi. Rafael Toviya dedi:

«Balığın öd kisəsini özündə hazır saxla». İt də onun və Toviyanın ardınca gəlirdi.

⁵ Toviyanın anası Xanna oturub oğlunun gələ biləcəyi yola baxırdı. ⁶ O, oğlunun gəldiyini müşahidə edib onun atasına dedi: «Oğlun yol yoldaşı olduğu adamlarla birgə gəlir».

⁷ Toviya atasının yanına gəlməzdən əvvəl Rafael ona dedi: «Mən inanıram ki, atanın gözləri açılacaq. ⁸ Balığın öd kisəsini onun gözlərinə sürtərsən. Dərman büzüşdürüb ağ titəni onun gözlərindən kənara çıxaracaq. Atan görə biləcək və işıqlığa çıxacaq».

⁹ Bu vaxt Xanna ona doğru qaçdı və oğlunun boynuna sarılıb dedi: «İndi ki mən səni gördüm, oğlum, rahat ölə bilərəm». O ağladı.

¹⁰ Tovit ayağa qalxdı, səndələyərək həyəti keçib qapıya gəldi.

¹¹ Toviya da ona doğru irəlilədi. O, balığın öd kisəsini əlində tutmuşdu. Hərəkətsiz qalmasını istəyərək bunu atasının gözlərinə üfördü və dedi: «Cəsarətli ol, ata!» Sonra dərmanı sürtdü və tətbiq etdi. ¹² İki əli ilə atasının gözlərinin kənarlarından başlayaraq üstündəki pərdəni soydu. ¹³ Tovit öz oğlunu görüb onun boynuna sarıldı. Ağlayaraq «Görə bilirəm, oğlum, gözümün nuru!» söylədi.

¹⁴ Sonra əlavə etdi:

«Allaha alqış olsun! Uca adına alqış olsun!

Bütün müqəddəs mələklərinə alqış olsun!

Onun müqəddəs adına əbədi olaraq alqış olsun!

Hərçənd ki məni şiddətlə cəzalandırmışdı,

Amma mənə rəhm etdi və indi oğlum Toviyanı görürəm».

¹⁵ Beləliklə, Toviya gəlib çıxdı və sevinc içində uca səslə Allaha həmd etdi. Sonra atasına hər şeyi bildirdi: səfərinin uğurla keçdiyini, gümüşü geri gətirdiyini, Raquelin qızı Sara ilə evləndiyini, arvadının onun ardınca gəldiyini, Ninevanın darvazasına yaxınlaşdığını söylədi.

¹⁶ Tovit sevinc içində və Allaha həmd edə-edə gəlinini qarşılamaq üçün Ninevanın darvazasına gəldi. Nineva xalqı Tovitin tam gümrahlıqla yeridiyini və bir kəsin onun əlindən tutub aparmadığını görəndə heyrətə düşdü. Tovit Allahın ona necə rəhm etdiyini və gözlərinə şəfa verdiyini hər kəsə şəhadət etdi. ¹⁷ Tovit

oğlu Toviyanın arvadı Saranı qarşılayarkən ona xeyir-dua verib dedi: «Buyur, qızım, xoş gəlmisən! Səni bizə göndərdiyi üçün Allaha alqış olsun. Atana xeyir-dua olsun, oğlum Toviyaya xeyir-dua olsun və sənə də xeyir-dua olsun, qızım. Buyur, xeyir-dua və sevinclə öz evinə xoş gəlmisən. Buyur, qızım». ¹⁸ O gün Ninevada yaşayan bütün Yəhudilər sevinc içində oldular. ¹⁹ Əmisi oğulları Axixar və Nadav Tovitin sevincini bölüşmək üçün gəldilər.

12

Mələk Rafael

¹ Toy ziyafəti bitdikdən sonra Tovit oğlu Toviyanı çağırıb ona dedi: «Oğlum, səninlə yol yoldaşı olan adamın muzdunu hazırla. Ona muzdundan bir az da əlavə ver». ² Toviya dedi: «Ata, ona nə qədər muzd verim? Mənimlə birgə gətirdiyi malların yarısını ona versəm belə, yenə də ziyana düşməyəm. ³ Çünki o, məni sağ-salamat sənin yanına qaytardı, arvadımı bələdan qurtardı, mənimlə birgə gümüşü gətirdi, həmçinin səni sağaltdı. Ona nə qədər artıq muzd verim?» ⁴ Tovit cavab verdi: «Oğlum, o, bütün gətirdiklərinin yarısını almağa layıqdır». ⁵ Onda Toviya yol yoldaşını çağırıb dedi: «Bütün gətirdiklərinin yarısını muzd olaraq götür və salamat get».

⁶ Sonra Rafael hər ikisini xüsusi olaraq yanına çağırıb onlara dedi: «Allaha alqış edin və sizin üçün etdiyi yaxşılıqlara görə bütün varlıqlar qarşısında Ona təşəkkür edin. Ona alqış edin, Onun adına şükür edin. Onun işlərini layiqli tərzdə bütün insanlara bəyan edin; Ona təşəkkür etməkdən əsla çəkinməyin. ⁷ Padşahın sirlərini gizli saxlamaq yaxşıdır, Allahın işlərini isə layiqli tərzdə bəyan etmək tərifəlayiqdir. Yaxşılıq edin və sizə heç bir pislilik üz verməz.

⁸ Səmimiliklə dua etmək və salehliklə sədəqə vermək zülm etməklə varlı olmaqdan yaxşıdır. Qızıl yığmaqdan sədəqə vermək daha yaxşıdır. ⁹ Çünki sədəqə vermək insanı ölümdən qurtarır və hər cür günahdan təmizləyir. Sədəqə verənlər uzun ömür sürəcəklər. ¹⁰ Günah işlədib zülm edənlərsə öz canlarının düşmənidirlər.

¹¹ Bütün həqiqəti sizə bildirəcəyəm, sizdən heç bir şeyi gizlətməyəcəyəm; əvvəldə sizə söylədim ki, padşahın sirlərini gizli saxlamaq yaxşıdır, Allahın işlərini isə layiqli tərzdə bəyan etmək tərifləyiqdir. ¹² Bunu bil ki, sən və Sara dua edərkən dualarınızı Rəbbin izzətinin önündə yada salan mən idim. Ölüləri dəfn etdiyin zaman da mən eyni şeyi edirdim. ¹³ Həmçinin ölünü dəfn etmək üçün tərəddüd etmədən süfrədən qalxdığın zaman müqəddəs imanını sınamaq üçün mən göndərilmişdim. ¹⁴ Eyni zamanda, sənə və gəlinin Saraya şəfa vermək üçün Allah məni göndərdi. ¹⁵ Mən Rafaeləm, Rəbbin izzətinin önünə çıxmaq üçün hazır duran yeddi mələkdən biriyəm».

¹⁶ Onda hər ikisi sarsıntıya düşdü və qorxudan üzüstə yerə qapandılar. ¹⁷ Amma Rafael onlara dedi: «Qorxmayın, sülh içində olun. Allaha əbədi olaraq alqış edin. ¹⁸ Mənə gəlincə, sizinlə birlikdə olmağım öz iradəmlə deyil, Allahın iradəsi ilə baş verdi. Ona daim alqış edin və Ona şükür edin. ¹⁹ Yanınızda olanda elə bilirdiniz ki, mən yemək yeyirəm, amma bu, görünüşdən başqa bir şey deyildi. ²⁰ İndi yer üzündə Rəbbə alqış edin və Ona şükür edin. Budur, məni Göndərənin yanına qalxıram. Başınıza gələn hər şeyi yazın». Sonra Rafael göyə qalxdı. ²¹ Onlar ayağa qalxanda daha onu görə bilmədilər. ²² Onlar Allahı ilahilərlə həmd etdilər, belə böyük işlər etdiyi üçün Ona şükür etdilər, çünki Allahın mələyi onlara görünmüşdü.

13

Tovitin Allaha təşəkkürü

¹ Tovit söylədi:

² «Əbədi var olan Allaha,

Və Onun Padşahlığına alqış olsun!

Çünki O həm cəzalandırır, həm bağışlayır,

Həm insanı yerdəki ölülər diyarının dərinliyinə endirir,

Həm də onları böyük həlakdan qurtarır,

Onun əlindən qaçmaq olmaz.

³ Ey İsrail oğulları, bütün millətlərin önündə Allaha təşəkkür edin,

Çünki O, sizi onların arasına səpələdi,

⁴ Orada da Öz əzəmətini göstərdi.

Bütün varlıqlar qarşısında Ona şükür edin!

Çünki O, bizim Rəbbimiz, Allahımız və Atamızdır,

Bütün əsrlər boyu Allahdır.

⁵ O, haqsızlıqlarınıza görə sizi cəzalandıracaq,

Sonra yenə də sizə mərhəmət göstərəcək.

Sizi səpələndiyiniz bütün millətlərin arasından çıxarıb

Yenə də bir yerə toplayacaq.

⁶ Bütün qəlbiniz və canınızla Ona tərəf döndüyünüz

Və Onun önündə həqiqətə görə davrandığınız zaman

O da sizə tərəf dönəcək,

Daha üzünü sizdən gizlətməyəcək.

⁷ Onun sizin üçün nələr etdiyinə indi nəzər salın,

Ona uca səslə şükür edin,

Ədalətli Rəbbə alqış edin,

Əbədi Padşaha şükür edin.

⁸ Mən isə sürgündə olduğum torpaqda

Onu bəyan edirəm,

Günah etmiş bir millətə

Onun qüdrətini və əzəmətini bildirirəm.

Günah edənlər, Ona tərəf dönün,

Onun önündə doğru olanı edin.

Bəlkə, istəsə, O, sizə lütfə baxar,

Sizə mərhəmət göstərər.

⁹ Mən isə öz Allahıma həmd edəcəyəm,

Qəlbim Səmavi Padşahın əzəmətinə görə sevinclə nəğmə

deyəcək.

Rəbbə həmd edin, ey seçilmişlər,

Ey hamınız, Onun qüdrətinə həmd edin.

¹⁰ Sevinc içində olun,

Ona həmdlər edin.

Ey Yerusəlim, müqəddəs şəhər!

Etdiyin işlər üçün Allah səni cəzalandırdı,
Amma salehlərin övladlarına yenə mərhəmət edəcək.
Xeyirxah olan Rəbbi bəyan et,
Əbədi Padşaha alqış et.

¹¹ Qoy Onun çadırı səndə sevinc içində yenidən qurulsun,

¹² Qoy O, sənin içindəki sürgünlərə təsəlli versin,
Sənin içindəki bütün dərdliləri nəsillər boyu əbədi olaraq sevsin.

¹³ Dünyanın hər tərəfində aydın bir işıq parlayacaq,
Çoxlu millət uzaqdan Sənə doğru gələcək,
Dünyanın ən ucqar yerlərindən
Sənin müqəddəs adına doğru gələcək.
Onların əllərində Göylərin Padşahına gətirdikləri
Hədiyyələr olacaq.

Nəsildən-nəslə Səni
Sevinc nidaları ilə mədh edəcəklər.
Seçilmiş şəhərin adı
Əbədi olaraq qalacaq.

¹⁴ Sənə qarşı sərt danışanlara lənət olsun,
Səni dağıdanlara, qala divarlarını yıxanlara,
Qüllələrini dağıdana,
Evlərini yandıranlara lənət olsun!
Amma Sənə hörmət edənlər
Qoy əbədi olaraq xeyir-dua alsınlar!

¹⁵ O zaman sən coşarsan,
Salehlərin övladlarından ötrü sevinərsən,
Çünki hamı toplanacaq
Və əbədi olan Rəbbə alqış edəcək.
Səni sevənlər bəxtiyardır!
Səndə sülh olmasına sevinənlər bəxtiyardır!

¹⁶ Sənə verilən bütün cəzalar nəticəsində
Əziyyət çəkən adamlar bəxtiyardır!
Çünki sənin böyük sevincini görəndə
Səninlə birgə əbədi olaraq sevinəcəklər.
Ey qəlbim, böyük Padşaha, Rəbbə alqış et.

¹⁷ Çünki Yerusəlim və şəhərlə birgə onun məbədi

Daha əbədi olaraq qurulacaq.
Əgər mənim nəslimdən qalanlardan kimsə
Sənin əzəmətini görüb göylərin Padşahına şükür edərsə,
Özümü bəxtiyar sayaram.
Yerusəlimin darvazaları saffirdən və zümrüddən düzəldiləcək,
Sənin bütün divarların qiymətli daşlarla örtüləcək.
Yerusəlimin qüllələri qızıldan,
Onun bürcləri saf qızıldan qurulacaq.
Yerusəlimin küçələri yaqut və Ofir daşları ilə döşənəcək.
¹⁸ Yerusəlimin darvazaları coşqun nəğmələr oxuyacaq,
Onun bütün evləri sevinclə qışqıracaq:
“Halleluya! İsrailin Allahına alqış olsun.
Bəxtiyarlar, Onun müqəddəs adına indi və əbədi olaraq alqış
edin“».

14

¹ Tovitin həmd-sənası burada sona çatdı.

Tovitin vəsiyyəti

² Tovit yüz on iki yaşında öldü və Ninevada hörmətlə dəfn edildi. Kor olduğu zaman onun altmış iki yaşı var idi. Şəfa tapandan sonra xoşbəxt yaşadı. O, sədəqə verir, Allaha daim həmd edir və Allahın əzəmətini bəyan edirdi.

³ Tovit ölüm ayağında olanda oğlu Toviyanı çağırıb ona belə əmr etdi: «Oğlum, uşaqlarını da götürüb ⁴ Midiyaya get, çünki Nineva ilə bağlı Nahumun söylədiyi Allahın sözünə inanıram. Allahın göndərdiyi İsrail peyğəmbərlərinin Aşşur və Nineva haqqında söylədiyi bütün şeylər gerçəkləşəcək. Onların dediyi heç bir söz boşa çıxmayacaq, hər şey vaxtında olacaq. Midiya Aşşur və Babilə nisbətən daha təhlükəsiz olacaq. Çünki bilirəm və inanıram ki, Allahın söylədiyi bütün şeylər gerçəkləşəcək və baş verəcək, deyilənlərin heç biri əbəs yerə olmayacaq. İsrail torpağının sakini olan soydaşlarımızın hamısı pərən-pərən salınacaq və gözəl diyardan çox uzaqlara sürgün ediləcək. Bütün İsrail torpağı səhraya çevriləcək, hətta Samariya və Yerusəlim də səhraya dönəcək,

Allahın evi yandırılıb pis hala düşəcək və bu bir müddət belə qalacaq. ⁵ Amma Allah yenə onlara rəhm edəcək, Allah onları İsrail torpağına geri qaytaracaq. Onlar Allahın evini yenidən tikəcəklər, amma o, əvvəlki təmtəraqda olmayacaq; bu, müəyyən vaxt ərzində mövcud olacaq. Bundan sonra onların hamısı sürgündən geri qayıdacaq və Yerusəlimi təmtəraqa bərpa edəcəklər. İsrail peyğəmbərlərinin bu barədə söylədiyi kimi, Allahın evi orada bərpa ediləcək. ⁶ Bütün dünyanın xalqları kökündən dəyişib səmimiliklə Allahdan qorxacaqlar. Hamısı onları yalanla azdıran saxta bütləri tərk edəcəklər. Salehliklə davranıb əbədi olan Allaha alqış edəcəklər. ⁷ O günlərdə xilas olmuş bütün İsrail övladları Allahı səmimiliklə yada salacaqlar. Onlar Yerusəlimə gəlib toplaşacaq və əbədi olaraq İbrahimin torpağında əmin-amanlıq içində yaşayacaqlar və bu yer onların olacaq. Allahı səmimiliklə sevənlər sevinəcəklər, günah edib haqsızlıq edənlər isə yer üzündən silinəcəklər. ⁸ İndi, övladlarım, sizə tapşırıq verirəm: Allaha səmimiliklə xidmət edin və Onun önündə xoş olanı edin. Öz övladlarınıza da tapşırın ki, salehliklə davransınlar, sədəqə versinlər, Allahı yada salsınlar, səmimiliklə və var qüvvələri ilə daim Allaha alqış etsinlər. ⁹ İndi isə, övladım, Ninevadan get, burada qalma. Elə ananızı mənim yanımda basdıracağınız həmin gün buranın hüdudlarını tərk edin. Çünki burada çoxlu haqsızlıq və hiyləgərlik, çoxlu hədsizlik və həyasızlıq görmüşəm.

¹⁰ Övladım, Nadavın onu tərbiyələndirən Axikara nə etdiyini yada sal. Axikar həyatda ikən az qala torpağa gömülməmişdimi? Amma Allah məzlumun aqibətini zalıma verdi: Axikar işığa çıxdı, Nadav isə əbədi olaraq qaranlığa düşdü, çünki Axikarı öldürmək istədi. Axikar xeyirxahlıq etdiyi üçün Nadavın onun üçün qurduğu ölüm tələsindən xilas oldu, Nadav isə ölüm tələsinə düşdü və özü məhv oldu. ¹¹ Beləliklə, övladlarım, həm xeyirxahlıq etməyin, həm də haqsızlıq etməyin aqibətini gördünüz. Artıq nəfəsim kəsilir». Onda Toviti yatağına uzandırdılar. O öldü və hörmətlə dəfn edildi.

Xannanın və Toviyanın ölümü

¹² Anası Xanna öləndə Toviya onu atasının yanında dəfn etdi. Sonra arvadı və uşaqları ilə bərabər Midiyaya getdi. Ekbatanada qayınatası Raquelin yanında sakin oldu. ¹³ Qayınatasına və qayınanasına hörmət edib hər cür qayğı göstərdi. Onları Midiyada olan Ekbatanada dəfn etdi. Atası Tovitin əmlakından başqa, Raquelin əmlakı da Toviyaya qaldı. ¹⁴ O, hörmət qazanıb yüz on yeddi yaşında Midiyada olan Ekbatanada öldü. ¹⁵ Amma ölməmişdən əvvəl Ninevanın məhv xəbərini eşitdi. Midiya padşahı Kiaksarın əsir edib Midiyaya sürgün etdiyi Nineva əhalisini gördü. O, Nineva və Aşşur əhalisinin başına gətirdiyi işlərə görə Allaha alqış etdi. Ölümündən əvvəl Ninevanın aqibətinə şad oldu və Rəbb Allaha həmişə və durmadan alqış etdi.